

Egypt - pravda a spravedlnost

Často jsme fascinováni civilizacemi pro nás vzdálenými nejen prostorově, ale především časově. Nelze již zřejmě vyčíslit, kolik knih bylo napsáno o starověkém Egyptu a též jen ztěžka posoudíme, kolik asi knih o své době napsali starověcí Egyptané.

Často jsme fascinováni civilizacemi pro nás vzdálenými nejen prostorově, ale především časově. Nelze již zřejmě vyčíslit, kolik knih bylo napsáno o starověkém Egyptu a též jen ztěžka posoudíme, kolik asi knih o své době napsali starověcí Egyptané. Zachovali se nám jen torza, ale i ty mohou prozradit mnohé o myšlení a chápání lidí, od jejichž životů nás dělí tisíce let a přesto nás jejich odkaz udivuje dodnes.

Právo a spravedlnost jsou v egyptském pojetí synonyma. Kdo má pravdu, je spravedlivý. A pravda je totožná s pravým dobrem (tedy takovým, kdy nečekáme za naši dobrotu odměnu - to by byl obchod!). Jen člověk, který za života koná dobro a je spravedlivý může vstoupit do věčného života po smrti. V životě na zemi byla od pradávna spravedlnost v Egyptě zajišťována zákony, které známe ve fragmentech již 2800 let př. Kr. - především víme o Epuverovu líčení zkázy Staré říše, kde se nám sice zachovala jen kopie, avšak i ta je z 16. stol. př.n.l. Zde se uvádí: „... zákony byly vyházeny ven ze soudních síní, šlape se po nich na veřejných místech a spodina je trhá na ulicích“ (akademicky zvané „lidové bouře“ tedy nejsou vynálezem novověku).

Králova koruna je ztotožňována s bohyní pravdy Maat, což svědčí o soudcovské činnosti krále. Ovšem pro tak rozsáhlou říši by král zajisté nestačil rozsoudit ani zlomek potřebných sporů - proto soudili kněží, povětšinou systémem „božích soudů“, kdy na příkaz velekněze pohybovali sochou boha a tím dávali odpovědi.

Z dokumentů dále víme o různých soudních sborech a ze zákonů Haremhebových (které mají silné sociální cítění s nižšími vrstvami obyvatelstva) se také dovídáme o jejich zkorumpovanosti a snaze o aplikaci přísných trestů za úplatnost (Haremhebovy zákony ze 14. stol. př. Kr. znají především zmrzačující tresty a nucené práce, ale trest za porušení spravedlnosti je jediný: smrt). Citujme z knihy LEXA, F.: Veřejný život ve starověkém Egyptě - doklady, 1. vyd., Praha 1955, str. 73: „Každému úředníku a každému božímu sluhovi, o němž by se zaslechlo, že zasedá v úředním sboru, dosazen k výkonu spravedlnosti, aby soudil, a že se provinil proti spravedlnosti, bude to velkým smrtelným zločinem, neboť hle, mé Veličenstvo učinil toto, aby přivedl k platnosti zákony milované země...”

Král Haremheb vydal tento příkaz: „Boží sluhové chrámů, nejvyšší úředníci královského paláce každého území a kněží bohů budou tvořiti všechny ctihodné soudní sbory a budou souditi všechny městské obyvatele... Hle, v celé zemi jsou ustanoveny soudní sbory a všichni znamenití lidé budou tvořiti soudní sbory v městech podle znamenitého plánu Mého Veličenstva...”.

Soudní pravomocí byl nadán na královském dvoře především vezír (=catej, vezír je arabská forma, avšak mnohem více užívaná), který byl mimo jiné „ministrem spravedlnosti“ a vedoucím mnoha dalších sekcí královského dvora. On zprostředkoval styk mezi králem, lidem a kněžími, řídil

veškerou korespondenci, jemu se zodpovídali všichni úředníci. Od doby, která nám není známa, se dostávalo každému novému vezírovi poučení při uvádění do úřadu a to již ve „strnulé formě“, která byla jen málokdy modifikována. Je známa jako „Pokyny dané vezírovi Rechmiréovi“. O spravedlnosti a jejím výkonu se zde mluví asi na patnácti místech! Zvláště významné je následující: „Nevážnost vysokého úředníka podporuje růst lži, která se ztrácí při jeho úctě. Hleď, dosáhneš jí, budeš-li spravovati tento úřad, konaje spravedlnost. Jest si příti, aby konání spravedlnosti u vezíra bylo na vzestupu; to jest její právo, uznané od věku boha. Hleď, vrchnímu písaři vezírovu se říká písař spravedlnosti, a v úřední budově, ve které vyslycháš, jest síň spravedlnosti, ve které se soudí, a vezír je to, jenž uvádí spravedlnost v čelo všech lidí“. Vezír byl však přísně vázán zákony a nejen, že vše muselo být zaznamenáno písemně, nad vezírem je ještě ustanoven dozorce! „Hlasatel králova jídelního stolu hlásí o něm všechno, co činí, naslouchaje ve vezírově síni“. Z dokonalosti Haremhebových zákonů (a dalších dokumentů 14. stol. př. Kr.) plyne, že právní věda a správa byly aplikovány již mnohem dříve, neboť vše je zjevně dokonale prověřeno a uvádí se jako samozřejmost, což si lze vysvětlit jen předchozím dlouhým vývojem (v komparaci s Chamurappiho zákoníkem z 18. století př. Kr. nám zůstává skutečně jen údiv...).

Bohyně pravdy a spravedlnosti Maat je natolik starého původu, že nemá ani přesné ztělesnění, jen symbol pštrosího pera. Najdeme ji jen v miniaturách na vahách v zemi mrtvých, kde jako pravda a spravedlnost tvoří protiváhu lidskému srdci, které je na druhé misce vah. Váhy obsluhují její „stálí průvodci“: bůh Thovt a Anubis (Anupev). Thovt byl bohem vědění, soudcem bohů i lidí, ale také počítal léta lidského života, když člověka na hrnčířském kruhu tvořil bůh Chnun. Jeho stálá přítomnost s Maat z něj činila i boha spravedlnosti. Anupev je bohem podsvětí, uvaděčem do říše mrtvých a strážcem této říše (vládcem je Usirev). Oba obsluhují váhy spravedlnosti v „západní říši“. Maat bývá považována za dceru boha Re nebo za dceru Atuma. Nejvyšší pozemský soudce měl titul „kněz Maat“ či přímo „kněz Spravedlnosti“.

Maat byla údajně již při stvoření a ona je řádem, ona je tím, co vdechl prvotní stvořitel (označován jako bůh Ptah) a on počal tvořit. Nosí titul „Nevyrovnatelné Oko Reovo, paní Devatera (prvních devíti bohů), paní všehomíra...“. Maat nebyla chápána jako postava mytologická, ale hluboce filozofická. Kněží údajně předkládali každé ráno modlám bohů nejen pokrmy a vonné kadidlo, ale také sošku bohyně Maat. Proč se tak dělo lze vysvětlit jedině tím, že Maat je ztotožněna s prařádem, z něhož lze čerpat sílu po všechny věky.

Texty rakví obsahují i nejedno líčení, kterak některý z bohů cestuje duatem a je unaven - obvykle to bývá sám Atum nebo Ptah, prvotní tvůrce. „Poté Atum praví Nínu (praoceánu): „Pluji na vodách velmi unaven, protože lidé jsou líní v přinášení obětí.“ Nún mu posléze odpovídá: „Přivoň si ke své dceři Maat, až si ji dáš k nosu (polib ji), aby tak tvé srdce žilo. Neopustí tě totiž tvoje dcera Maat... takto budeš žít ze své dcery Maat““. Slovo přivonět je totožné se slovem políbit a polibek je zde myšlenkou, že život je přenášen dechem (navracíme se k Bibli a judaismu, kde vše ožívá vdechnutím života, zde je životem chápána pravda a spravedlnost a jako kdybychom v této souvislosti slyšeli slova z úplně jiného věku, slova Kantova: „Když hyne spravedlnost, ztrácí se pro lidi smysl dalšího života na zemi“ - u Egypťanů to neplatilo jen pro lidi, ale i pro bohy.)

Nevíme, nakolik byla smrt považována za těžký trest - byla zde totiž vždy další možnost, které se děsil každý Egypťan - věčná smrt, odsouzení při posledním soudu v zemi mrtvých, které vládne Usire a nemožnost návratu do své mumie, věčná odloučenost od dobrých bohů i blízkých z kruhu rodiny a věčné bloudění v temnotě a zapomnění. Z „nejslavnějších“ aplikací tohoto trestu uveďme posmrtnou „satisfakci kněžích“ na zemřelém Achnatonovi neboli Amenhotepovi IV. Jméno Achnatonovo bylo vyhlazeno ze všech kultovních míst (jméno bylo klíčem k věčnému životu), byly mu z hrobky odebrány předměty potřebné pro život v podsvětí ap. (aby se mu znemožnil poklidný odpočinek v říši mrtvých - tedy trest doslova „až za hrob“).

Civilizace starého Egypta hraje klíčovou úlohu pro normy Starého zákona, i pro pozdější arabský svět, který mnohé po staletí užívané zvyky převzal a učinil z něj svůj právní řád. Nikdy nelze prohlásit, že ta či ona civilizace by byla „zcela mrtvá“ – je zde vždy dědictví, které v podobě základních principů a myšlenek převezmou kultury další, a které se tu a tam vynoří i jako právo po celých staletích.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [AML a diskriminace v realitní praxi: chyby, které mohou vyjít draho](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Evropská unie mění pravidla plateb: více odpovědnosti, intenzivnější zpracování dat, více kontrol](#)
- [Pohled přes hranice – natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Odpovědnost zaměstnavatele a zaměstnance v souvislosti s využitím umělé inteligence](#)
- [Nový návrh zákona o platformové práci – 2. díl: Redefinice závislé práce](#)